

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATURA

Saturday supplement

1998 m. gegužės mėn. 2 d. / May 2, 1998

Nr. 86(18)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kalbos alkis

Po to, kai prakiuro ilgamečio varinio puodo dugnas, supratu, jog virtuvės dalykuose esu klaidingas. Nesugebu tinkamai pavadinti daugelio valgių. Net ir veiksmažodį „virti“ supainioju su „virinti“. Žinoma, svogūną atskiriu nuo česnako, salotas nuo kopūsto. Bulvės, morkos, burokai, salierai nesukelia jokių galvosūkių. Tačiau į egzotiškesnių daržovių lyves, kad ir į kalafjorus, nekišu nosies. Palieku kulinarams.

Virėjai veiksmažodžiai, i kuriuos anksčiau žiūrėjau pro pirštus, dabar matau, taikliai parodo įvairius priešdėlius valdomus veiksmus. Pabandyčiau jų bent dalį pažinti. Būtent: nuplauti, išdarinėti, nusausti, įtrinti druska, pavolioti miltuose, apkepti svieste, sudėti į troškintuvą, susmulkinti prieskones daržoves, įpilti sultinio, palaistyti tirpytu sviestu, paskaninti, praskiešti, užpilti grietine, apvirinti baravykus, apipilti perkoštu padažu, pabarstyti petražolių lapeliais, paberti, įberti. Arba vėl: išmirkoma, išverdama, paverdama, atskiedžiama, paragaunama, patiekiamą.

Šiuos žodžius rašydamas jaučiuosi lyriškai pakylėtas. Suprantama, jaučiu ir nemazą apetitą. Ar išeis iš to karališkas patiekalas? Abejoju. Tačiau pirmiausia nurodysiu mūsuose dažnai painiojamą „patiekti“ ir „pateikti“ skirtumą. Patiekalai yra patiekiami, tuo tarpu *Lietuvių valgių* knygoje kai kurie pa-

teikti padažai tinka ir užkandžiams. Reiškia, knyga pateikia arba nurodo dalykus, o šeimininkė valgius prie stalo patiekia.

Skaitydamas sužinojau, jog valgi galima pakaitinti ant silpnos ugnies. Koks skirtumas tarp mažos ir silpnos ugnies? Turbūt jokio. Čia suradau net ir tokį kepmo faktą: „Seniau šakotis buvo kepamas priešdėlio priedaktyje sukurus ugnį prieš duonkepe krosnį“. O kugelis, pasirodo, kalbininkų pavadinimas plokštūnui.

Prie ko gi nepriveda kalbos apetitas — it pamišęs ėmia rašyti įvairiausius virtuvinius žodžius; marinatas, kardamonas, peletrūno kmynai, svogūnai, supjaustyti skridinėliais, dažynai, džiovėseliai, kiaušienė su gėlėklėmis, krekenos, dubenėlis, kežas, virtinukai su žaliomis mėsos įdaru (koldūnai), skryliai, paliepsniai, grikiniai, nukošti, šutinti, kopūsto gūžė, sultinys, tarkiniai, nugarinė, mėsa turi subręsti...

Šitaip besibrandinant į mano alkaną smegeninę įstrigo ir keli grybų vardai: šalia baravykų, ūmėdės, kazlėkai, rudmėsės, pievagrybiai, voveruškos. Sužinojau, kad grybas turi kepurėlę ir kotą. Bet savo kepurės praeinantiems žiopiems niekad nenusiima.

Gana su valgiais. Pasisotinę ženkime prie automobilio, kurio lietuviškas žodynas daug kam

Giedrius Subačius ir „Gyvuju turtu“ paroda Čikagoje

Šių metų gegužės 9 dieną, 11 v.v., Čikagos Newberry biblioteka rengia „Living Treasures“ parodą. Biblioteka šia paroda nori pagerbti kelis tyrinėtojus, kurie ypač domėjosi garsiu ir vertingu bibliotekos kolekcijų knygomis. Vienas iš parodoje pristatomų mokslininkų yra University of Illinois at Chicago Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Lituanistikos katedros profesorius Giedrius Subačius.

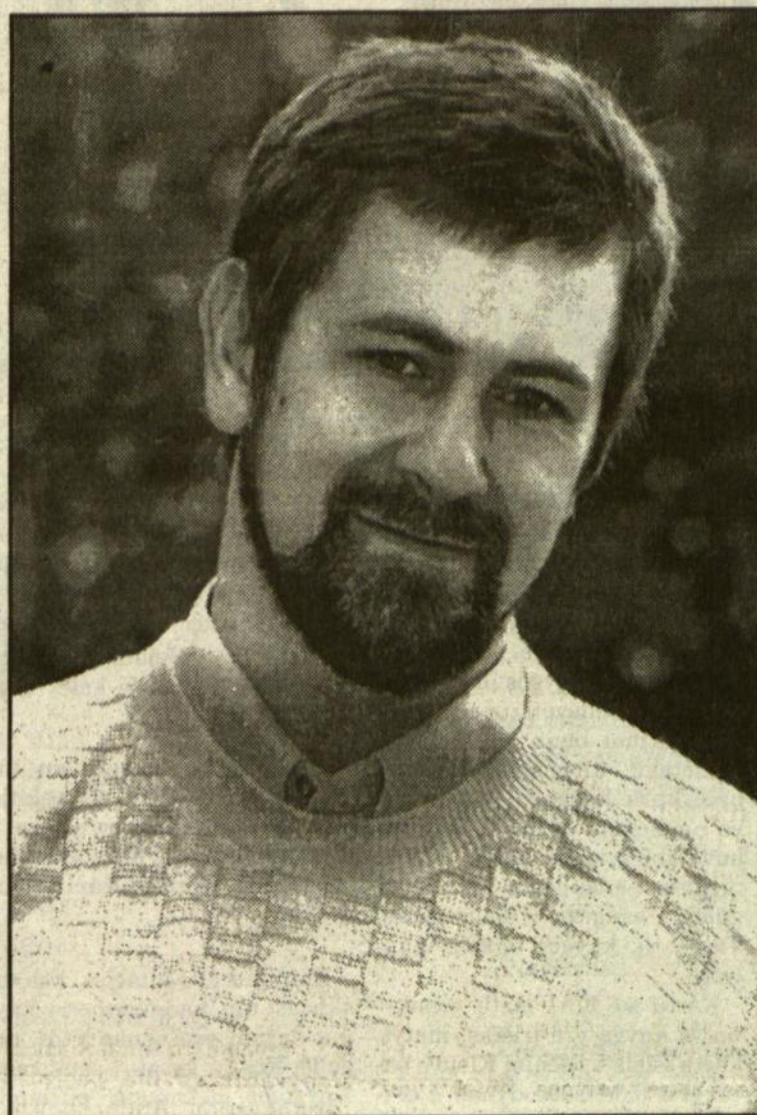
Su kalbininku Giedriu Subačiumi kalbasi Dalia S. Anyšienė ir Laima Petrauskaitė-Vander-Stoep, JAV LB Kultūros Tarybos komiteto, sudaryto pirmajai lietuviškai knygai paminėti, narys.

Giedriau, gal galėtum plačiau papasakoti, kokia progą Newberry biblioteka rengia šią parodą ir kodėl pats esi ten kviečiamas?

Buvau to kvietimo maloniai ir netikėtai nustebintas. Iš Newberry bibliotekos paskambino Mary Janzen ir pasakė, kad esu bibliotekos išrinktas būti pagerbtas kaip vienas iš penkių mokslininkų, dirbančių su reikiamais ir vertingais jų knygų rinkiniais. Ta paroda, kaip paaiškėjo vėliau, vadinsis „Living Treasures Exhibition“. Labai toks pavadinimas keistas. Bet man buvo paaiškinta, kad pavadinimas turi dvigubą turinį. Senos knygos, kurios yra kažkieno naudojamos, gyvena ir yra turai, antra vertus, tam tikri turai yra ir žmonės, kurie su to-

mis knygomis dirba ir jas prikelia iš lentynų. Norėdami padaryti reklamą ir bibliotekai, atkreipti visuomenės dėmesį, biblioteka nutarė per abi savo parodų sales surengti parodą apie knygų rinkinius ir apie tuos, kurie tais rinkiniais naudojasi. Vienoje salėje turbut bus pristatyti trys amerikiečių kultūros temomis besidomintys mokslininkai, o aš ir dar viena moteris būsimie pristatomi kaip labiau tyrinėjantys Europos kultūrą.

Pirmą kartą apie Newberry biblioteką sužinojau ir ten nuėjau, pakviestas Alės Kėzelienės. Tuo metu buvau įtrauktas į Amerikos lietuvių (JAV Lietuvių Bendruomenės) sukurto komiteto paminėti pirmosios lietuviškos knygos 450 metų jubiliejui. Komitetas organizavo daug renginių ir vienas iš jų buvo lietuviškos senosios knygos pristatymas amerikietiškaip publikai. Komitetas pasirinko Newberry biblioteką, kaip garsiąją mokslininkų, savo senais knygų rinkiniais, tarp jų ir lietuviškais. Kai pirmą kartą su Alės Kėzele nuėjau į biblioteką, Mary Janzen ir dr. Paul Gehl, su kuriais susipažinome, mums parodė senų knygų rinkinius. Tiesiog buvau apstulbinatas turtu, kuriuos jie saugo ir kurių gal neturi jokia Amerikos biblioteka. Vienas tos bibliotekos tyrinėtojų, Eric Hamp, yra pasakęs, kad kitų tokių senosios kalbotyros rinkinių apskritai nėra visame Vakarų pus-

Giedrius Subačius

Mildos Juknevičiūtės nuotrauka

rutulyje, nėra ir kito tokio lingvistinių senųjų lietuviškų knygų rinkinio.

Vienas iš Mažvydo minėjimo komiteto sumanymų buvo parengti spausdinti Newberry bibliotekos senųjų lietuviškų ir liuanistinių bei prūsistinių knygų didesnė dalis yra tarptautinio pobūdžio, mūsų paguodai, su gražiomis lietuviškomis galūnėmis.

Kad variklis turi cilindrus, žvakės, vožtuvus — kai kas žinome. Yra ir transmisija, kartais net su penkiomis pavaromis. Variklio turis matuojamas litrais. Kuo talpesnis, tuo galingesnis. Net sakoma, jog išsekęs, neveiklus vyras yra mažalitražinis. Galiausiai išvystyti naudojami degalai. Virš ratų yra automobilio kėbulas su patogiu salonu ir skoningu interjeru. Atsėdęs apsijuosk ir važiuok.

Iš žurnalo tekstų išnyra: kompresorius, rotorius, degalų sąnauda, išmetamos dujos, duslintuvai, žibintai, stipinai, stumokliai, vairo kolonėlė, durų skydai, prietaisų skydelis, šoniniai saugos strypai, buferiai, ratų pakabos su balansyrais, važiuoklė, oro pagalvės, saugos diržai, degalų purkštukai, bakas...

Manau, pakaks šio labo. Dabar itin madingi visureigiai, džipai. Šiaip važinėjama sedanais, hečbekais, kupė... Nupirkti automobilį grynais ne visi pajėgūs. Todėl padažėjo išperkamoji nuoma — lizingas.

Gamintojų svajonė — aplinkos neteršiantys automobiliai. Rašoma: „Jei energijos šaltiniais taps saulė ir vėjas, ateities automobiliai aplinkai kels mažiau pavojaus negu tie, kuriuos šiandien matome keliuose“. O mano svajonė — kuo daugiau grynai lietuviškų žodžių.

anglų kalbą vertiate knygos pratarmę ir bibliografinius aprašus. Kai katalogas bus išverstas, reikės konsultuotis su dr. Paul Gehl, kuris yra senų knygų specialistas, suderinti kai kuriuos angliškų terminus, smulkmenas, tada knyga maktuot ir leisti į spaudą.

Dabar lieka tikėtis, kad šio darbo sumanytojas parems Lietuvių Fondas, gal skirs jam lėšų, ir, visų pastangoms susidėjus, katalogas išvys dienos šviesą.

Katalogas, atrodė, bus ne toks jau didelis. Tačiau jame aprašyta 91 knyga, tiksliau, bibliografinė pozicija, aprašai gana smulkūs, dviem kalbomis, todėl tekstas išsiplėcia ir pasidaro ne tokia jau plona brošiūra, o tikra knyga. Ir norėtusi ją išleisti padoriai, su iliustracijomis, kad katalogas gražiai parodytų senąją lietuvišką knygą pasauliui. Manau, kad visi universitetai, kurie domisi lingvistika ir senąja lingvistika, turi bibliotekas, ir jiems tas katalogas turėtų būti svarbus. Turbut yra daug žmonių, kurie domisi tokiomis knygomis, bet nelabai žino apie Newberry biblioteką, bent apie lietuviškąją jos rinkinį.

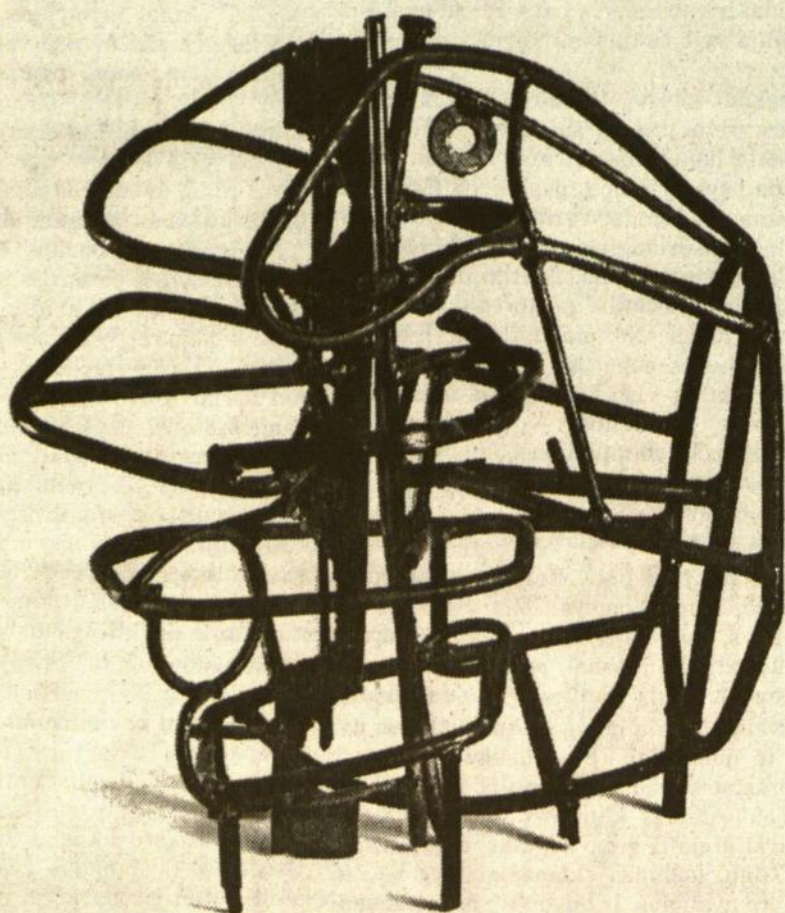
Kai dirbi su knygomis, kurių daug metų nelietė lituanistai, bibliografai, kurias

galbūt vartė tik atsitiktiniai skaitytojai, gali įvykti kokių atradimų, netikėtumų. Ar Tau jų pasitaikė?

Man pati kolekcija jau yra didelis atradimas. Taip toli nuo Lietuvos, — tiek daug senų lietuviškų knygų. Ir šokių tokių atradimų yra. Kai pirmą kartą atėjau į biblioteką, atsimenu, dr. Paul Gehl pasiūlydė į mane ir šypsodamasis pasakė: „Galbūt tu šitas knygas pirmas per šimtą metų skaitysi“. Iš tiesų, ne tiek daug skaitytojų jas matė. Dalis tų knygų yra dar nesukarpytais lapais. Tai reiškia, kad jos niekieno ištiesai neskaitytos. Knygos laikytos labai saugiai. To paties tiražo laikytos daug prasciau. Ten jos daug skaitomos ir buvo skaitomos per amžius, dažnai pasitaikė tų knygų be kai kurių puslapių, pabraukytų, suteptų. O čia dalis to paties tiražo knygų yra tiesiog visiškai naujos. Knygas surinko kolekcionierius Bonaparte, kuris buvo, pavadinkime, didelis šio pomėgio aistruolis. Devynioliktojo amžiaus pabaigoje jis, manoma, turėjo pačią turtingiausią lingvistinių knygų kolekciją, bent jau knygų apie Europos kalbas. Jis rinko lingvistines knygas apie visas kalbas, o knygas tomis kalbomis pirkto, norėdamas turėti įvairių kalbų pavyzdžių. Taigi kolekcija yra gramatikų, žodynų, biblijų, kitų religinių leidinių.

Pereisui prie to, kas mane nustebino, ir nustebino „maloniniai. Bonaparte rinkinyje“ yra beveik išsami, pilna senųjų lietuvių kalbos gramatikų ir senųjų lietuvių kalbos žodynų kolekcija. Gramatikų surinkta, pradedant Kleino pirmąja 1653-ųjų ir antrąja 1654-ųjų, paskui Hak'o, Ruigio, Ostermejerio, Milkaus, Kuršaičio, Schleicherio. Jeigu dar būtų ir Sapūno-Sulco 17-ojo amžiaus spausdinta gramatikėlė, tai būtų galima sakyti, kad sukauptos visos Mažosios Lietuvos lietuviškos gramatikos. O ten jų ir buvo spausdinamos pagrindinės lietuvių kalbos gramatikos. Didžiojoje Lietuvoje gramatikų beveik nespausdinta. Vienintelė iki devynioliktojo amžiaus pasiekta gramatika Didžiojoje Lietuvoje buvo 1737-ųjų metų anoniminė *Universitas Linguarum Litvanicae*. Jeigu rinkinyje būtų šita ir minėtoji Sapūno-Sulco gramatikos, Newberry turėtų visą senųjų spausdintų lietuviškų gramatikų kolekciją. Žinant, kad Bonaparte didžiąją dalį to laiko, kai rinko kolekciją, gyveno Londone, reikia tik stebėtis, kokių ryšių jis turėjo, kad sugebėjo kaupti tokią retas, net jo laikais, lietuvių kalbos (kurios jis pats ir nemokėjo) kny-

(Nukelta į 2 psl.)

Skulptūra

Robert Sestok

Skulptoriaus iš Detroit'o Robert Sestok personalinė paroda bus atidaryta Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, ateinantį penktadienį, gegužės 8 dieną, 7-9 v.v.

Pranas Visvydas

Šiame numeryje:

Trokštam, kad kalba pasotintų • Senos lietuviškos knygos Čikagoje — ir džiaugsmas atradus jas • Vytauto Girdzijausko rašomo romano fragmentas • Balio Augino aštuoniasdešimtmečiui • Skulptoriaus Robert Sestok paroda Čikagoje

Giedrius Subačius ir „Gyvųjų turtų“ paroda

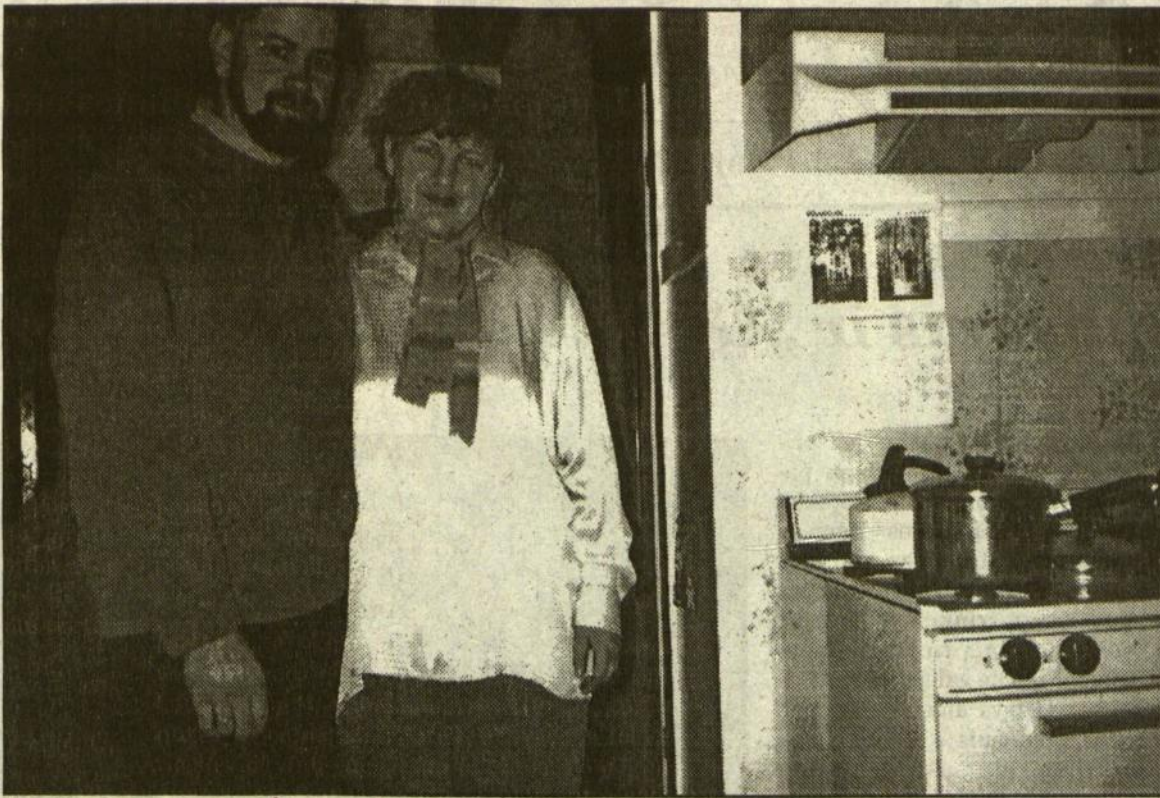
(Atkelta iš 1 psl.)

gas. Tai reiškia, kad knygų kolekcijos ir kitomis kalbomis yra panašios vertės, tik šiuo atveju mes vertiname lietuviškąsias.

Na ir senieji spausdinti lietuvių kalbos žodynai, parašyti Mažosios Lietuvos lietuvių tarmių pagrindu, ko gero, Bonapartės yra surinkti visai visi. Jeigu dar būtų Didžiojoje Lietuvoje išleistas Konstantino Sirvydo žodynas (penki leidimai), būtų galima sakyti, kad bibliotekoje tikrai yra visi senieji spausdinti lietuvių kalbos žodynai. Tai yra fantastiškas rinkinys. Galima tiesiai pasakyti, — niekur Amerikoje apie kitą panašų rinkinį aš nesu girdėjęs ir man labai įtikėtini Hamp'o žodžiai, kad biblioteka šiuo požiūriu unikali.

Žvelgiant iš Lietuvos, atradimu galima laikyti tai, kad turima antroji 1654-ųjų metų Klein'o gramatika. Ji įrašta kartu su pirmąja. Lietuvoje antrosios gramatikos egzemplioriaus neturi jokios biblioteka, o štai Čikagoje — turi. Tiesa, ta gramatika Lietuvoje gerai žinoma, dažnai naudojama fotografuoti jos leidimu. Taip pat abiejų gramatikų egzemplioriai yra Poznanės universiteto (Lenkija) bibliotekoje, Sankt Peterburge. Bet ne Lietuvoje.

Dar vienas bibliografinis atradimas būtų 1751-ųjų metų giesmynas, išleistas Karaliaučiuje. Pagrindiniu jo sudarytoju *Lietuvos Bibliografija* laikomas Adomas Šimelpenis. Ši Bonaparte kolekciijoje esanti knyga, ko gero, vienintelis žinomas pasau-lyje šito leidimo egzempliorius. Žinoma, mes negalime pasakyti, ar tos knygos neturi pasislėpęs koks kolekcionierius, bet oficialiai tai nėra žinoma. Bibliografijoje net diskutuojama, ar leidimas buvo 1750-ųjų, ar 1751-ųjų metų. Ten prieinama prie išvados, kad leidimas turbūt buvo išleistas 1750-aisiais. Dabar štai šitas atradimas rodytų,

Giedrius ir Giedra Subačiai savo kukliame bute Brighton Park, vienoje senųjų lietuvių ateivių kolonijoje Čikagoje.

kad tą hipotezę, kuri buvo sukurta nemačius knygos, iš antinių šaltinių, reikia paneigti. Leidimas buvo 1751-aisiais, tai liudija data, įrašyta po Jokūbo Quandt'o pratarmė. Labai puiku, kad tos knygos lapai visi sveiki, nesudėvėti, netaukini, kaip dažnai būna su Lietuvos bibliotekų knygomis, giesmynais, kurie kažkada žmonių buvo naudojami bažnyčiose. Šitas buvo kolekcionieriaus gautas ir niekada nenaudotas, visą laiką gulėjo saugiose bibliotekose. Tiesa, tik knygos viršelis nuplyšęs.

Kartu su 1751 metų giesmynu ta knyga yra įrašta, matyt, kartu išleistas seniai Klein'o parengtas didelis maldynas. *Lietuvos Bibliografija* taip pat nefiksuoja, kad jis būtų buvęs kur nors matytas. Vadinas, vienoje knygoje yra bent dvi bibliografinės pozicijos, kitaip sakant, dvi knygos, nematytos Lietuvos bibliografų ir apskritai niekieno

šiam amžiuje neidentifikuotos. Nors kitų to giesmyno redakcijų, leidimų yra pažįstama, bet šitas iki šiol nežinotas, nematytas — be abejo, yra labai didelė vertybė ir, išleidus katalogą, daug kas pasaulyje galės sužinoti apie tai.

Daugelį tų knygų, su kuriomis dirbai bibliotekoje, esi turbūt laikęs rankose ir Lietuvoje. Ar skiriasi čionykščių egzempliorių kokybė?

Kaip jau esu minėjęs, kokybė skiriasi tuo, kad Newberry knygos dažnai yra nenaudotos, nesudėvėtos, gerai saugomos. Knygoms netrūksta puslapių. Yra tituliniai puslapiai, kurie leidžia identifikuoti knygą. Pavartę Lietuvos bibliografiją pamatytume, kad prie daug knygų egzempliorių prirašyta santrumpa *def.*, vadinasi defektuota. Dažniausiai taip pažymima,

kai trūksta antraštinio puslapio arba gale knygos yra nuplyšę puslapiai. Taip atsitinka intensyviai per amžius naudojant knygą, kol ji pagaliau atsiduria bibliotekoje. Ir Lietuvoje daug nedėvėtų knygų, bet Bonapartės kolekciijoje visos tokios.

Mes dar norėjome paklausti: i biblioteką buvai nusivedęs Domą Kauną ir dar keletą tokių Lietuvos žmonių, kurie tikrai domisi ir išmano apie senąsias knygas. Ką jie sakė?

Dabar man priminėte, kad biblioteka formulavo, jog mane parinko rengiamai parodai dar ir todėl, kad mes i biblioteką atvedėme daug žmonių, supažindinome juos su bibliotekos rinkiniais, dovanojome bibliotekai knygų. Žodžiu, populiariu Newberry biblioteką. Bet tai jau ne mano vieno nuopelnas, visas Mažvydo minėjimo komitetas prie to prisidėjo.

Kai Domui Kaunui, habilituo-

tam daktarui, senų knygų specialistui, pasakiau, kad čia yra abi Klein'o gramatikos, atsakė — netikiu, to negali būti. Lietuvoje nėra antros gramatikos, o čia bus... Tą 1751-ųjų giesmyną jis vartinėjo su tuo metu čia buvusiu senų lietuviškų giesmynų tyrinėtoja, dr. Dainora Pociute. Jie abudu sklandė knygą ir negalėjo atsiminti, kaip knyga aprašyta bibliografijose, bet sakė, kad tai galėtų būti unikalus egzempliorius, nors tiksliau to dar negalėjo pasakyti. Bet tai, kad giesmynas labai gerai išsilaikęs, juos abu labai mielai nustebino.

Kokių taisyklių, principų laikėtės su Giedra sudarydami katalogą? Maždaug kaip jis atrodys, kam jis bus skirtas ir kam labiausiai bus reikalingas?

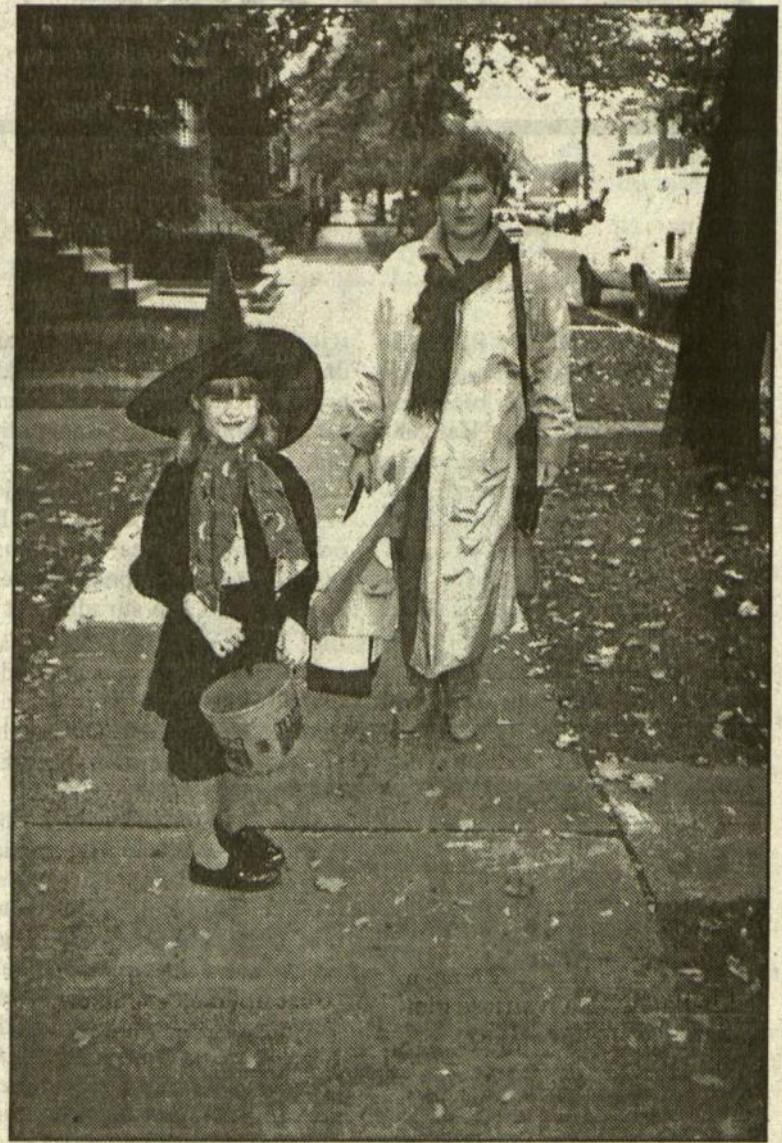
Labiausiai jis bus reikalingas mokslininkams, mokslinėms bibliotekoms, apskritai senų knygų mėgėjams. Apie tai kalbėjau ir su dr. Paul Gehl. Jo nuomone, visos Amerikos universitetų bibliotekos, kurios turi lingvistikos kursus, galėtų norėti įsigyti šią knygą savo bibliotekoms. Jis mano, kad katalogas galėtų būti įdomus ir įvairioms Europos bibliotekoms, kur istorinės lingvistikos studijos yra dar svarbesnės nei Amerikoje. Antra vertus, norėtume, kad knyga būtų gražiai išleista reprezentuoti tam tikrą Amerikos lietuvių kultūrą. Juk tikrai galime didžiuotis, turėdami tokių knygų taip toli nuo Lietuvos.

Sudarydami katalogą, ilgai galvojome, kokių principų reikėtų laikytis. Iš pradžių atrodė labai lengva. Sėdai, surašė knygas iš eilės, ir visas. Bet kai imi daryti, pamatai, kad reikia sukurti koncepciją — kas yra svarbu pateikti kataloge, kas ne taip svarbu, ko gal iš viso neverta net minėti. Be Domo Kauno, Paul Gehl, dar konsultavomės su Vilniaus universiteto mokslinės bibliotekos senųjų spausdinių skyriaus vedėja Alma Brazioniene. Kadangi iš viso yra 91 knyga, ne koks milžiniškas katalogas, nutarė-

me knygas pateikti chronologine tvarka — nuo seniausių 1569-ųjų, iki vėliausių 1882 metų. Ir vėliausiai knygai, kaip matyti, yra daugiau kaip 100 metų.

Kiekviena knyga aprašoma keliais aspektais. Yra tam tikri pogrupiai, pagal kuriuos ji aprašoma. Visų pirma bus išlaikomas tikslus pavadinimas, visos senosios raidės, rašmenys, kad būtų kuo tiksliau moksliskai pažįstama pati knygos antraštė. Tada keliomis eilutėmis bus pristatomas autorius ir pati knyga. Šitas aprašymas bus verčiamas į anglų kalbą, kad

apie lietuvišką knygą galėtų paskaityti ir anglakalbiai žmonės, t.y. bent sužinoti, apie ką ji yra. Taip pat nurodomi įvairūs knygos įrašai, senos signatūros, ekslibrisai, įrašimas (kur kolekcionieriaus įrašimas, o kur jau vėlesnis, Newberry bibliotekos). Žodžiu, knyga yra parodoma bibliografiškai. Kas mums atrodė svarbu sudarant šitą katalogą, tai dažniausiai ne tiek parodyti knygą kaip tam tikrą leidimą, bet pristatyti konkretų to leidimo egzempliorių. Be kelių mano minėtų išimčių, daugelis knygų yra gerai žinomos Lietuvos bibliografams ir yra (Nukelta i 4 psl.)

Giedrius ir Giedra Subačių maža dukrelė Daukantė — uoli lietuvaitė, bet taip pat mėlavo įsijungianti į Amerikos vaikų metų pramogą „Halloween“. Čia ji matoma su savo mamyte Giedra Subačiene 1997 m. spalio 31 d.

Vytautas Girdzijauskas

Išėjusiam negrįžti

(Fragmentas iš rašomo romano „Nepatikrinta versija“)

Yra toks užsiėmimas — žuvavimas rankomis. Ir nė kiek jis ne blogesnis už kitus žuvininkystės būdus. Dar pranašesnis. Nes čia mažiausiai gali pakenkti ir sau, ir žuvelei, ir jos buveinei, o malonumą pasidaro dideli. Meškerė arba spinningas man niekada nekėlė pasitiekėjimo. Pamauti vargšę žuvėlę ant kabluko niekada neatrodė garbinga ir padoru. Tai vienašališkas intelektualinės jėgos panaudojimas prieš silpnesnį, mažiau nutuokiantį. Tai paprastų paprasčiausia apgavystė, arba, kitaip tariant, kauliystė, kai gerai žinoma, jog tau nebus įmanoma atsiliepti tuo pačiu. Tinklas irgi ne geresnis daiktas. Nors čia apgavystės mažiau, bet kur kas didesnė reikšmė turi užspėjimo ir bauginimo taktika ir strategija, o finalas — grubios prievartos aktas. Apgavystė čia taip pat vaidina ne pasakutinį vaidmenį.

Visai kas kita — žuvavimas rankomis. Čia ir žuvis, ir žuvininkas turi lygias teises ir galimybes. Žuvininkas intelektą, sumanumą, didelį norą laimėti, o žuvėlė vikrumą, vandenų platybes, išlavintą savisaugos instinktą. Šiuo atveju žuvis turi kur kas didesnę laisvę, platesnes veiklos galimybes nei žuvininkas. Tenka parodyti visą išmintį, apskrumą, jautrumą, kantrybę, kol pavyksta prie kokios gudruolės prieiti. Kartais valandų valandas tenka kiurksoti iki bambos vandenyje, kol įstengi kokią aukšlįkė, ešeriuką ar raudžikę apgalvoti, nekalbant apie vėgėlę, lydeką ir upėtakių. Sietuovėje rankomis nė nemėgink. Čia žuvėlė ne tik pasiaipys, bet ir pasityčios iš tavęs. Užtat mielduose ir po kerais gali kiek tinkamas pasismaginti, parodyti ko ver-

tas tavo pirštų miklumas, valios kietumas. Jau pats braidymas po upelio ar ežerėlio vandenį, žuvų gyvenimo stebėjimas teikia nemažą malonumą ir šio to išmoko. Kokių jų nebūna! Aš nekalbu apie formas, dydžius, spalvas ir atspalvius, nardymo meną. Turiu galvoje charakterius: apsimetėles, tingines, bailės, išdykelės, pagyrūnės, drąsuolės ir taip toliau.

Pastarosios gali daugiausia sugadinti nervų žuvininkui, jei jis yra praradęs humoro jausmą, nėra įsigijęs pakankamai patyrimo, išsiugdęs valios. Pajutęs ar pamatęs ramiai gulincią žuvėlę, pradėdi žaidimą — kuris kurį: žuvis tave apmulkins ar tu žuvį. Atsi-

randa tokių, kurios akiplėšiškai tave erzina, vedžioje vedžioja už nosies. Sukasi apie rankas, baksnotė pabaksnoja snukiu pirštus, o nutvėrti jos negali. Žiūrėk, įsibėgęs iš tolo ir tiesiu taikymu smogs tau į delnus. Pamėgink nuspėti arba apskaiciuoti tą momentą, kada ji atsidurs tavo saujoje. O pajutęs švelnų ir slidų prisilietimą lyg koki būcinį, subėk sučiuoti ir išlaikyti! Gali būti tikras — nepavyks, bet nusileisti vis dėlto nenori, prisipažinti pralaimėjus neketini, dar kartą mėgini, o ji ir vėl čiuozte iščiuozia tau iš tarpupirščių ir dar paniekinamai uodegą vizgteli. Turėjai ir vėl neturi — nors eimės į ausį įsikask, taip pikta. O jei dėl nekantrumo per greit suspauš delnus, ji slystels pro šalį ir dar šoną į tavo rėšą pasikasy. Buvo ir vėl nėra. O ji sukinėjasi aplinkui, šelmiškai merkia akį lyg sakytų: nesimik darbo, kurio neišmanai. O kai pagaliau šiaip taip prisilėnės ir prisitakęs, ją meiliai apglėbi, tai irgi neskubėk džiaugtis, kol neturi ir terbelę įsidėjęs. Tik vizgtels uodegą, suspurdės ir purptels kaip

kregždukas — tiek ją ir matysi. Jei aptikai stambiai lydeką, saugok pirštus, kad tie nepatektų jai į nasrus, nes gali tikros bėdos apyturėti.

Žuvis nėra bailus sūtvėrimas, tai gudrus ir labai atsargus padaras, sugebantis išmintingai ginti savo laisvę. Būtina pažinti jų įpročius, suvokti interesus, jei nori šį tą laimėti. Gražiai pašnekindamas, pasigerindamas žuvį gali kaip veršiuką arba avinuką išsivaryti į krantą. Atsargiai atsargiai stumi, stumi ją, o paskui staiga — ūzt, ir užguli. Kilograminių lydekų kartą kitą šitaip esu sužvejojęs.

Žuvininkui reikia ne tik sumanumo ir šaltakraujiškumo, bet ir pasišventimo, pasakiau daugiau — aukos, jei nenori apsiuokti prieš kitų profesijų virtuozus. Tenka dienų dienas braidyti po vandenį, taikytis, gudrauti, kol užkisi pirštus už ziaunų ir išsiverti ant žolės šamą lyg koki rastiagalį. Aš nekalbu apie smulkę, kurios tekdavo kadais pasigraibyti kirminui numarinti, tikras žuvininkas visada ieško tikros žuvies, siekia tikro žuvavimo. Smagus ir naudingas užsiėmimas žuvavimas rankomis, tik ne kiekvienam prieinamas. Matyt, ir šioje srityje reikia turėti pašaukimą, tam tikrą talentą.

Esu išnaršęs Bebirvos, Šaltuonos, Mituvos, Šešuvies kerus, išmatavęs jų sietuvus, išlindęs pakrūmes ir užutėkius. Ne kartą ir ne du žuvavimu gynytaisi nuo alkio ir nuo tikro bado. Kokių imantrių vingių, kokių jaukių lankūčių nesu aptikęs! Tikrojo rojaus kampeles puikiesnių grožybų nerasi. Jokiose šveicarijose, jokiuose kaukazuose nepatirsi tokio gamtos švelnumo ir gerumo. O kartu nepasijusi niekur toks vienišas ir niekam nereikalingas kaip čia, kur visas suderintas, sustyguotas, užbaigta, kur žmogaus atėjimas viską sugriauna, išardo, sunaikina. Baugu kartais būdavo įkelti koją į tokias atkampias Dievo buveines, bet kitos išeities aš neturėjau. Šiaip ar taip vers, bet ir aš buvau tos pačios Gamtos dalis. Ne protu, o instinktu tai atspėdamas, žalos jai daug nepadarėdavau, pasiimdama tik tai, kas būtiniausiai reikalinga.

Išėjęs iš Kepalių, pasukau prie upės ir pa-

traukiau pakrantėmis pagal tėkmę. Ėjau nesukubėdamas, be jokio tikslų, niekuo nesidomėdamas, stengdamasis niekam neužkliuti. Krutinėje ir galvoje buvo visai tuščia, nejaučiau ir kūno svorio, todėl eiti buvo lengva. Kai priešpiečiais apsupko kojos ir įkaito nugarą, griuvau į žolę, išsitiesiau ir įsmeigiau akis į viršų. Tik tada pamaciau ir išgirdau, kad aplinkui viskas skamba, ulba, žeri. Čirena vieversiai, čiauska kėkštai, švilpauja volungės, lyg žaislinės raketos šaudų pro nosį kregždės. Zyzia, zizzia, ir byzgia ir plazdena vabzdžiai ir vabalai, čia pat virvena upė, o už jos vilnija vėjo šukuojami rugių varpų akuotai.

Žalzanai melsvi, ką tik išnirę iš lukšto. Sušnara ir vėl prityla, sušnara ir vėl... Liepų ir skroblių lapai jam antrina. Tarpais visas susilieja į tylų gausmą, paskui vėl išsiskiria, išsidalina, pasklinda. Verda, kunkuliuoja didysis katilas, džiaugiasi vasaros šiluma nuostabusis Dievo pasaulis. Ar tikrai nuostabusis? Ar tikrai pasaulis? Aš aprėpiu tik menką menką jo dalelę. Nei mano klausia, nei rega, nei kitos jauslės nepajėgia apglėbti visų garų, visų spalvų, visų kvapų. Virš manęs erdvė, po manimi — gelmių gėlmės, aplinkui — platybų platybės, apie kurias beveik nieko nežinau, prieš kurias esu bejėgis, negaliu jų paveikti.

O rasi ir nereikia paveikti, rasi nereikia stengtis, tik taip būti. Kaip medžiai būna, kaip žolė, kaip akmenys... Žiūrėjau, kol apraibo akys, klausiausi, kol prigiso garsai, liečiau, kol atbuko jutimai, maščiaui, kol pritemo sąmonė. Tada panirau į jaukią nežinią lygi švelnų švelnų pūką, su kuriu kartu pakilau ir nuskridiau. Buvo lengva, erdvu ir nepaprastai šviesu. Nardžiau po žydras bangas, nejausdamas kūno svorio, o nematomi orkestrai grojo ir grojo sonatas, fugas, kanonus. Kilau, leidausi, sklandžiau, lyg bučiau tik iš oro ir miglos. Ir buvo taip neapsakomai malonu, kad stengiausi kuo ilgiau tą buseną prateisti.

Kai atvėriau akis, pamaciau, kad saulė jau krypsta į vakarus. Bet buvo dar šilta ir erdvu, o danguje jokio debesėlio, jokio šešėlio.

Ne iš karto susivokiau, kur esu ir ką veikiu, bet tai manęs visai neišgąsdino, tik visiškai nenorėjau judintis iš vietos, magėjo pratesti smagų skrydį. Dar kartą užvėriau akis, bet buvęs lengvumas kažkur pradingo, išsisklaidė. Saulė spartiai ritosi žemyn, reikėjo ką nors veikti, kur nors eiti. Regis, buvau kai ką nusprendęs... Palikti Kepalius? Išeiti? O rasi dar įmanoma sugrįžti ir niekieno nekeisti? Tegu visas būna, kaip buvo. Nedera ardyti tai, kas nuveikta, sukurta...

Bet jau žinojau, kad taip nebus: išėjusiems negrįžti. Atgal kelio nėra. Nėra, nėra, nėra! Neatšauksi nei vienos valandos, nei vienos minutės, nei vienos sekundės. Reikia eiti, būtina judėti: pirmyn, pirmyn, pirmyn. Einu! Riktėlėjau, einu! Pašokau ant kojų, pridėjau rankas prie lūpų ir dar garsiau ūktelėjau: einu! Einu! Ir man atsiliepė: ūu! Ūu! Ū! Iš už miškų, iš už vandenį: ūu! Ūu!

Nusimetęs drabužius, murktelėjau į sietuvą. Šiek tiek panardęs ir paplaukiojęs, panaršiau po kerais ir išsitraukiau keletą šapalų ir nemažą lydį. Žuvelės šį kartą beveik pačios siūlėsi į rankas — traukiau jas be jokio vargo. Buvo kažkokios aptingusios, nerangios, todėl nelgį trukus pasigaminau sočius pietus ir pasileidau tolyn.

Praeitais su kiekvienu žingsniu toli ir toli. Nenorėjau apie ką galvoti, nes prieš akis vėrėsi nauji akiračiai. Iš naujo, iš naujo, iš naujo... Kalbėti, mąstyti, dirbti. O jei ir ne visai iš naujo, ne visiškai iš pradžių, tai vis dėlto ne taip, kaip iki šioliai: atkakliau, nuodugniau, sistemingiau. Dabar jau nesu niekas: galiu laisvai tarti žodžius, nuosekliai reikšti mintis, turiu pakankamai greitas kojas, stiprias rankas. Turiu, turiu, turiu!

Priėjęs dviejų upių santaką, sustojau nakvynėi. Ant kranto susikūriau laužą, išsikepiau nuo pietų likusias žuvis ir iki paryčių išsėdėjau, iš dangaus žvaigždžių spėdamas ateiti. Man jos mirksėjo palankiai, nors kai kurie ženklai buvo mįslingai — jos vis krito ir krito žemyn. Sunku buvo numanyti, ką tai reiškia. Paryčiais dar šiek tiek nusnūdau, o saulei vos patekėjus, patraukiau tolyn.

Išėjusiam negrįžti!

* Fragmento pavadinimas — sąmoninga aliuzija į Mariaus Katiliškio romaną *Išėjusiam negrįžti*.

Baliui Auginui — aštuoniasdešimt

Lietuvių išeivijos Amerikoje poetui Baliui Auginui, gyvenančiam Cleveland'e, pernai rugpjūčio 17 dieną suėjo 80 metų. Norėdami švęsti šią poeto sukaktį kuo plačiau mūsų skaitytojų tarpe, šiame numeryje spausdiname pluoštą poeto eilėraščių iš įvairių jo kūrybos laikotarpių, o taip pat dvi iškarpas apie jo gyvenimą ir kūrybą: tai Marijos Macijauskienės straipsnis Lietuvos laikraštyje *Kauno diena* (1996 m. gegužės 4 d.) ir Alfonso Tyrulio aptarimas vieno Balio Augino poezijos rinkinio, (iš knygos *Pažintis su rašytojais ir knygomis*, Kaunas: Spindulys, 1997), kurio komentarai, be abejo, prisiliečia ir prie visos poeto kūrybinės vizijos. Sveikiname poetą Balį Auginą, taip dosniai per tiek metų bendradarbiavusį *Draugo* kultūriname priede ir linkime jam sveikatos bei kūrybinių jėgų tolimiesnio neišsekimo.

Laisvės šauklys iš Kauno radiofono

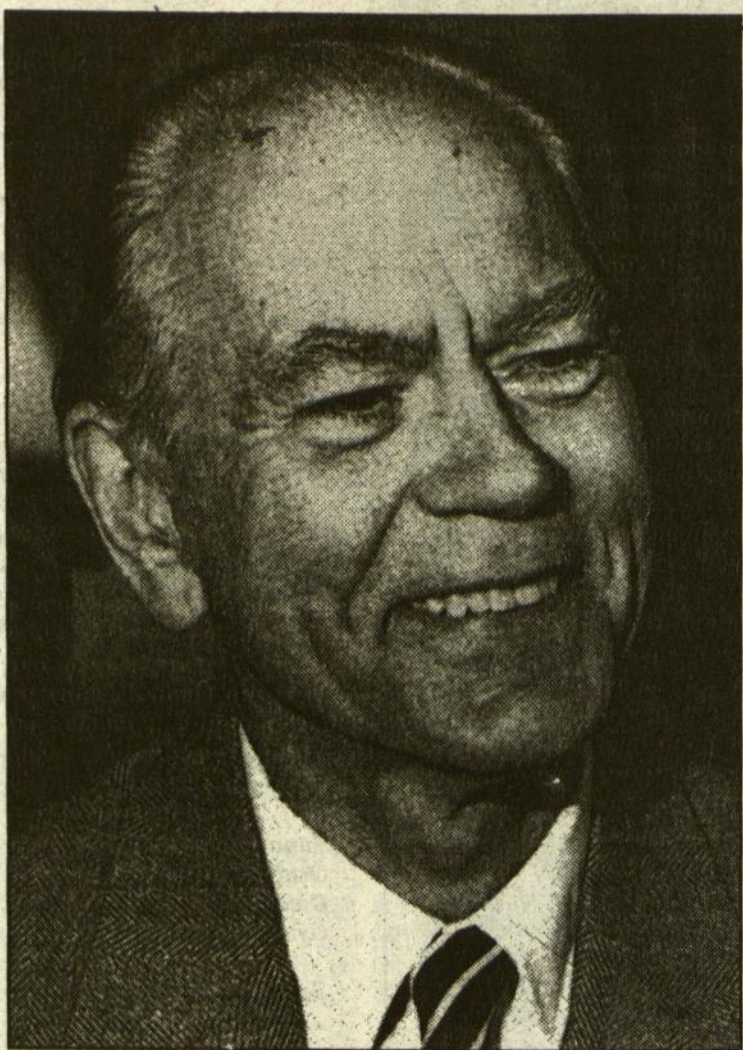
MARIJA MACIJAUŠKIENĖ

Balys Auginas (Augustinavičius) gimė Tallinn'e, Estijoje: jo tėvas Jonas Augustinavičius, Varšuvos ir Rygos konservatorių auklėtinis, Pirmojo pasaulinio karo vėtrų nuneštas, buvo ten orkestro kapelmeisteris. 1922 metais šeima grįžus į Lietuvą, tėvas pradėjo buvo Margio pėstininkų pulko, o ji išformavus, 4-o artilerijos pulko būdų orkestro dirigentas. Tarnyba vertė nuolat kiltotis — Alytun, Vilkaviškį ar Plungę, tad ir Baliui teko įvairiose gimnazijose mokytis. Baigė jis Šiaulių berniukų gimnaziją. Turintį absoliutią klausą ir gražaus tembro balsą vienatūrį tėvas norėjo padaryti muziku. Nuo mažens grojo pianinu ir smuiku, jau buvo išlaikęs egzaminus į Konservatorijos smuiko klasę, kai staiga mirė tėvas. Motina, mokanti kelias užsienio kalbas, sūnų kreipė į literatūrą. Dar mokydamasis gimnazijoje pradėjo spausdinti periodikoje ("Moksleivys", "Akademikė", vėliau "Studente", "Trimitė", "Karyje", "Ateities spinduliuose", "Sekmadienyje") eilėraščius, prozą ir feljetonus. Feljetonus jis pasirašydavo Baugus-Ti- navičius. Balys Auginas po studijų įgijo ne tik prancūzų ir lietuvių kalbų specialisto kvalifikaciją, bet ir aktorinių žinių (buvo aktorių A. Mackevičiaus ir P. Kubertavičiaus mokinys). 1940 metais, jau bebaigiant jam Vytauto Didžiojo universitetą, Kauno radiofonas paskelbė konkursą diktoriaus vietai užimti. Susirinko 200 pretendentų, bet sėkmė nusišypsojo tik Baliui Augustinavičiui.

1940 metų gegužės mėnesį išėjo jo eilėraščių rinkinys *Pamažu vis degu* (leido Brolių Norkų spaustuvė). Užplūdus Lietuvą sovietiniams okupantams, knygos tiražas buvo nusištas į makulatūrą. Laimei, jis išliko, ir jau pasitraukus sovietinei armijai, buvo greit išparduotas.

Ant kulnų lipanti antroji sovietinė okupacija šluote iššlavė daugumą lietuvių inteligentų į Vakarų, o Balys Auginas (Augustinavičius), iki paskutinės valandos teikęs žinias Lietuvai, taip skubusiai traukėsi, kad net nespėjo iš diktoriaus stalo stalciaus pasiimti savo pirmojo rinkinio.

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, drauge su kitais Balys Auginas atsidūrė prancūzų zonoje. Ėmė formuotis lietuvių kolonija. Atsidarė lietuvių gimnazija, steigėsi ansambliai, kvartetai, teatro studija. Baliui

Balys Auginas

Auginui, mokančiam šešias užsienio kalbas, iškart atsivėrė pedagogo kelias. Lietuvių gimnazijoje jis dėstė lietuvių, lotynų kalbas ir Lietuvos bei visuotinę istoriją. Ėmė vaidinti ir Ravensburgo lietuvių dramos studijos pastatymuose (režisierė A. Gustaitienė), gaudamas vos ne visuose pagrindinius vaidmenis. Mano rankose pluoštas programų. Ir pirmasis dramos studijos pasirodymas įvyko 1948 metų liepos 27 dieną. Jį sudarė dvi dalys. Pirmoji skirta teatriniam menui, antrojoje savo eilėraščius skaitė rašytojai: Bernardas Brazdžionis, Gražina Tulauskaitė, Balys Augustinavičius ir Petras Babickas. Ravensburge buvo statyta Kazio Binkio "Atžalynas", Petro Babicko "Gintaro žemės pasaka", Antano Gustaičio "Sekminių vainikas", Petro Vaičiūno "Tuščios pastangos" ir kiti scenos veikalai. Balys Auginas šoko lietuvių dainų ir šokių ansamblyje, dainavo vyrų kvartete (B. Auginas, P. Ausmanas, S. Gegeckas ir P. Noreika). Kvartetas, gastroliuodamas prancūzų, amerikiečių, anglų zonose, turėjo didžiulį pasisekimą. Laiko likdavo ir literatūros vakarams, kuriuose savo kūrybą skaitydavo Balys Brazdžionis, Antanas Gustaitis, Pulgis Andriūšis, Stasys Santvaras, Stasys Pilka, Gražina Tulauskaitė ir Balys Auginas. Kartais, atvykę "pasi-svečiuoti", prisijungdavo ir Faustas Kirša bei Jurgis Jankus. 1947 metais Balys Auginas buvo priimtas į Lietuvių tremtinių rašytojų sąjungą.

Tuo tarpu 1949 metais pabėgėliams iš įvairių zonų teko rinktis, — grįžti į okupuotą Lietuvą ar emigruoti į Ameriką, Australiją, Kanadą ar net Naująją Zelandiją, Filipinus. Balys Auginas su žmona atsidūrė Cleveland'e, Ohio valstijoje. Kalbų žinovas tuolaik amerikiečiams visai nebuvo reikalingas; jie net stebėjosi, o kam tos kalbos pačiam Baliui, — juk užtenka vienos anglų, kad galėtum susikalbėti. Tad ėmė dirbti fabrike. 1950 metais jis Cleveland'e suorganizavo lietuvių radijo valandėlę "Tėvynės garsai" ir diktatorių ten išdirbo šešerius metus. Cleveland'e gyvendamas dainavo M. K. Čiurlionio ansamblyje, skudučiavo, dalyvavo Cleveland'o jaunimo teatro "Rū-

ta" pastatymuose. Bet liga, dažnai paguldydama ant mentų, apribojo jo platią visuomeninę veiklą ir liko tik rašomasis stalias. Pasirodė rinkinys *Papartio veduoklė* (1956 metais), sudarytas iš eilėraščių, kuriuos rašydavo naktimis, grįžęs po sunkaus darbo fabrike. Jo eilėraščių rinkinys *Giesmės žydėjimo metas* (1979 metais) buvo skirtas "Tėvynės garsų" radijo trisdešimtmečiui pažymėti. Ketvirtąjį Balio Augino lyrikos rinkinį *Metaforų smuikas* išleido Lietuvių veteranų sąjungos Ramovės Cleveland'o skyrius (Balys Auginas tos Ramovės narys). Ir penktasis rinkinys *Kalėdų paukštė* pasirodė 1995 metais prieš pat Kalėdas. Per visą rinkinį *Papartio veduoklė* kaip varpo gaudimas ataidi tėviškės, likusios už jurių marių, prisiminimas. Ne veltui viename eilėraščių autorius sako: ... o aš kliedėjime matau namus. Knyga — vyriškai užslepto širdyje ilgesio rinkinys.

...

Apie tuos ketverius metus, kuriuos Balys Auginas dirbo Kauno radiofone diktorium, būtų galima daug šnekėti. Mūsų susirašinėjimas atkurė tik kelis strichus iš to meto jo veiklos, kai sovietinė okupaciją keitė hitlerinė, bet buvo ištryškės ir vilties spindulys...

— *Laikrodis rodė 5 valandą 30 minučių, o kalendoriaus lapelis žymėjo 1941 metų birželio 22 dieną, — pasakoja Balys Auginas. — Kai tą sekmadienio rytą atėjau į darbą, prie radiofono vartų mane pasitiko du ginkluoti enkavedistai sargybiniiai, sulaukė ir prašė asmens dokumentų. Ilgai tyrinėjo, pasitardami ir vienas kitam paduodami, abu lygino paso nuotrauką su mano ryto brėkšmėje apsiblaususia fizionomija. Pagaliau įleido kieman. Įeinant į radiofoną — vėl du enkavedistai su ginklais rankose. Būdę sargas paaiškino, kad esu pranešėjas, atėjęs į rytinę pamainą. Vėl mano pasas tyrinėjamas.*

Kai jau rengiausi kilti laiptais į transliacijų patalpą, paklausė, ar turiu leidimą įeiti.

Iš vidinės švarko kišenės išėmiau specialų kitą leidimą.

(Nukelta į 4 psl.)

Balys Auginas

Legenda apie Žemės žvaigždę

Seniai, labai seniai —
Mažytis angelas dangaus pievutėj žaidė.
Aplink jo galvą skraidė saulės spindulių drugiai.
Melsvoj dangaus žolėj žydėjo aukso žvaigždės —
Lyg žemėj tarp vosilkų plaukiantys rugiai
Ir rinko jis žvaigždes į nuostabius žvaigždynus,
Kaip iš gėlių vainiką pina žaisdami vaikai.
O žemėj žmonės skaitė šviečiantį Sietyną,
Ir deimantais žerėjo Paukščių palikti Takai

Viena skaisti žvaigždė iš rankų jo iškrito
Ir, debesų pūkus uždegus, skriejo pamaži
Ant žemės žiebdama aušras ir šviesų rytą.
Ir ją mažom rankutėm gaudė kūdikis lopšy.
Ir ėmė angelas dangaus pievutėj verkti —
Pagailo jam tos žemės kloniuos spindinčios žvaigždės.
Ir žvelgė jis pro kiaurą debesėlio valtį —
Gal ją sudužusią šiurkščioj laukų žolėj regės —

Ir matė jis — trobelėje prie lopšio lingės,
Ji raudonskruosčio budriai sergėjo ramių sapnus
Ir, lyg pražydęs rožės pumpuras, laimingas
Sapne šypsojos jai našlaitis — žemės šios sūnus.
Ir tarė angelui gerasis Viešpats Dievas:
— Tu neliūdėk, mažyti, tos nukritusios žvaigždės —
Aš nusagsčiau žvaigždėm dangaus beribę pievą
Ir jų miriadai čia, o žemėj — tik viena spindės
Ir šitą Žemės žvaigždę Viešpats pavadino
Gražiausiu Motinos vardu iš dangiško žvaigždyno.

DIEMEDŽIAI MELDŽIASI

Džiūstančia malda
Diemedžiai gaudina Dievą —

Ir taria Viešpats:
— Raudokit, debesys,
Pripildyti gailėstingumo vandeniu —
Tedūžta į skelveldras
Jūsų indas — — —

Žiburiuojančiais žvynais
Žaibų žalčiais
Drebėdami nušliaužia
Pažliugusiu ir kūkčiojančiu
Horizontu —

Ir diemedžiai klaupiasi vėjuje,
Išdidžius vainikus meta purvynan,
Nulenkę galvas, pamaldžiai
Nusižemina į grumulo dulkes — —

O Jo glostančios Rankos pavėsy,
Saulė surenka ašarų derlių —
Ir apšlakstyti
Sidabriniu Danguos liūdesiu,

Diemedžiai meldžiasi — —

LAIKAS

Laikas yra upės srovė ir debesys.
Laikas — kalnai ir jūros dugne
Nuskendę laivai —
Laikas yra vaško šlakas ir dienos atodūsiai —
Degą bendra likimo ugnia — —
Laikas — šokančios nendrės liemuo,
Ir samanų guoly bejausmis akmuo — —
Laikas yra miręs tvenkinys,
Pavirtęs į amžių amžiną dulkę —
(Jame gyvena vėjų baladės ir jaunystės popieriniai laivai — —)
Ak, laikas — Tavo pėdų sudužus daina —
Dar vakar ją dainavai,
O dabar — su drumsta vilnim atsigulki
Putą ant raukšlėto kranto — — Gana
Tau keliaut upe ir debesiu! —
Tegu Laikas sustoja ir stebisi,
Kad tu, kaip lašas — (vandens ar kraujo?) —
Ant akmens aslos
Garuodamas virsti į debesį — — —

Egzilės šilas

Išbėga jaunikliai medžiai
Į nepažįstamą lygumą —
Žiedų ir saulėkaitos ieško.
(Ar tai ne mūsų vaikai
Dairosi sentėvių miško?)

Ne, tai egzilinis šilas,
Dirbtina saule nulietas,
Pumpurais svetimais apsipylęs,
O nešlaksto jo šiaurės lietūs!
(Viešpatie, leisk mūsų šilui
Žydet gimtąją spalvą!)

Lakštingalų kalbai nutilus,
Šilovarniai krankia šile.
Tyli medžiai (mūsų ainiai nebylūs)
Šaknyse — šilainė sava,
Šaknyse — ne Lietuva negyva!

(O nūnai man vaidenas — ne šilas,
O pliauskos,
Likimo kirviu sukaptos —
Šilimai
svetimo židinio.)

Vyturiai

Poetai miršta jauni,
Kaip vyčiai,
Iškritę iš lizdo —
Nuo jų sparnų ošimo
Skamba žemė,
Ir jų giesmė —
Naujų aušrų sruvenimas —

Prie genties šaltinio

Dedikacija

Būk rytmetys,
Uždegęs saulę
Purienų lankoje,
Ir žydras dangaus vanduo
Virš aisių kaimo žiburių.
Būk žydinti dvasios duona,
Paguodos riekė vienatvėje,
Ir sentėvių šviesi vaivorykštė
Ant svetimųjų marių —

Likimo kelių kryžkelėje
Guliu laiko žolėje —
Sapnai ir svajonės žydi
Kaip saulegrąžos
Naktimis laumės apsirengia migla
Ir dainuoja girių tankmėj.
Ir aš klausaus
Čiurlenančio
Genties šaltinio.

Bėgančio metų metais
Per benamio sapnus,
Sutemų kelionė,
Per ledėjančią širdį —
O ant sniego,
Lyg tėviškės dangaus
Septynios žvakės,
Spindi mano namų
Sietynas

Laisvės šauklys iš Kauno radiofono

(Atkelta iš 3 psl.)

Kareivis saugumietis pasižiūrėjo tik į antspaudą ir leido kopti viršun. Pagaliau pasiekiau pranešėjų kambarį. Bet... ir čia rėžia akį neįprastos enkavedistų "statulos". Vėl ta pati ceremonija; — kruopštus dokumentų patikrinimas.

— Ar partietis?

Papurtau galvą.

— Tai kaip čia patekai? — stebisi.

— Laimėjau pranešėjų konkursą. Iš dviejų šimtų kandidatų išrinko vieną...

"Sargui" įspūdių nepadariau.

...Atsinešu iš žinių redakcijos vakar vakare paruoštas naujaušias žinias. Pavartau... Bet žvilgsnis prieš mano norą vis lenda pro stiklinį langą pas technikus. Pagaliau neiškenčiu ir neva su reikalais einu pas technikus. Klausiu Surošą ar paruoštas "Internacionalas". Bogulauškui liepiu įjungti stoties signalą ir, nutaikęs progą, kai saugumietis užgula telefoną, Surošo klausiu — kas, kokia šventė, kad mus taip saugo. "Karas — šnibžda Surošas kone į ausį, — Kauno aerodromą bombardavo, ar negirdėjai?" Bogulauškas įspėja, kad artėja programos laikas.

Einu į savo kambarį, uždaru paskui save duris. Sėdu kėdėn. Esu pasiruošęs. Duodu ranka ženklą technikai. Įjungia mikrofoną. Vos prasižiūjau tarti pirmą žodį, kai staiga iš technikų kambario triukšmingai įsiveržia saugumietis. Pačiupęs iš kėtės kėdę ir vilkdamas ją kilimu išstiraukia pistoletą ir atsiseda užpakaly manęs. Juntu į šonkaulius įremtą vamzdį. Technikas vėl įjungia mikrofoną. Užsidedą raudona šviesa. O šaltas pistoletas vamzdį įremtas į šoną ir aš, pagautas pyktio, pašoku nuo kėdės ir abiem rankom imu mojuoti techniku, kad išjungtų mikrofoną. O laikrodinis jau rodo 7 valandą ir 1 minutę.

— Aš neskaitysiu, — sakau, — jei manim nepasitinkima! Negaliu skaityti, kai pistoletas man grėžia šoną. Tarp kitko, pagal radiofono taisyklės to pat patalpoje su pranešėju būti transliacijos metu draudžiama. Jūs galite pas technikus paspausti mygtuką ir mane išjungti...

Jo sumišimo padrasintas pridedu:

— Nesu, kaip tamsta, partietis, bet nesu ir visiškai kvailas! Žinau, ką skaitau, galvoju, ką darau.

O laikrodinis jau rodo 7 valandą ir 2 minutes. Pirštu baksteliu į laikrodį.

— Aš įrašysiu į programos dieną, kad vėluojam. Jūs turėsite pasiaiškinti radiofono direktoriui, kodėl trukdote pradėti programą.

"Egzekutorius" išspūdina į technikų kambarį.

Baigęs skaityti žinias, užsaka rytinį koncertą. Skambant muzikai, į programos dieną įrašau, kad programa prasidėjo 7 val. 3 minutes. Pridedu dar ir pastabą, ją pabraukdamas: "Programą pradėjome pavėluotai, nes pranešėjui buvo grasiinama ginklu".

Saugumietis seka kiekvieną judesį. Turbūt ne veltui, nes prieš savaitę buvo atneštas radiofono direktoriaus J. Banaitis pasirašytas raštas, kuriame sakoma, kad nuo liepos 10 dienos visi nepartiniai atleidžiami. Bus naujas pranešėjų konkursas ir kandidatai — tik komunistų partijos nariai.

...O įvykiai ritas kaip bangos, atsikvėpt neduodami. Pranešėjas J. Miliušis Balio Augino pakelsti neatvyksta. Dirbti tenka iki programos pabaigos. Valdžios nervingai kraunasi mantą į sunkvežimius. Išnyksta sargy-

biniai ir saugumo darbuotojai.

— Nuotaika įtempta, — tęsia pasakojimą Balys Auginas. — Jaučiame, kad mieste kažkas vyksta, o mes čia sėdime kaip palikti vienuoliai už mūro. Technikų kambarį pasirodo radiofono direktorius J. Banaitis su pistoletu rankoje ir įsako: "Daužykite lempas! Stiprintuvo lempas! Viską naikinkite! Viską..." man, skubėdamas laiptais žemyn, pamoja pistoletu: "Nutrauk programą! Sakau, daužykite lempas..." Abiejų technikų viltis dabar buvau aš. "Ką daryti? — klausė. — Tu vedi programą, tu atsakai..." Taip, taip, aš ir pats žinau, kad esu atsakingas už programą. Pasirašau dienyne, bet už lempas aš neatsakingas. Ir staiga šovė galvon: "Jei valdžia panikoj bėga, duodama tokius įsakymus, vadinausi, dangus griūva, o mums ateina išsigelbėjimas..." Atbėgęs pas technikus, uždaru duris: "Kuo greičiau išsukite stiprintuvo lempas ir gerai paslėpkite. Kas žino — kada jų gali prireikti..." Kartoti nereikėjo.

Išskubėjęs dar sykį sutikau jau išeinantį iš savo kabineto su lagaminu rankoje J. Banaitį. Išvydęs mane, paklausė, ar įsakymas įvykdytas. Akimirka per nugarą perbėgo šurpas, — o jei patikrins, — bet skubiai pasakiau: "Taip!"

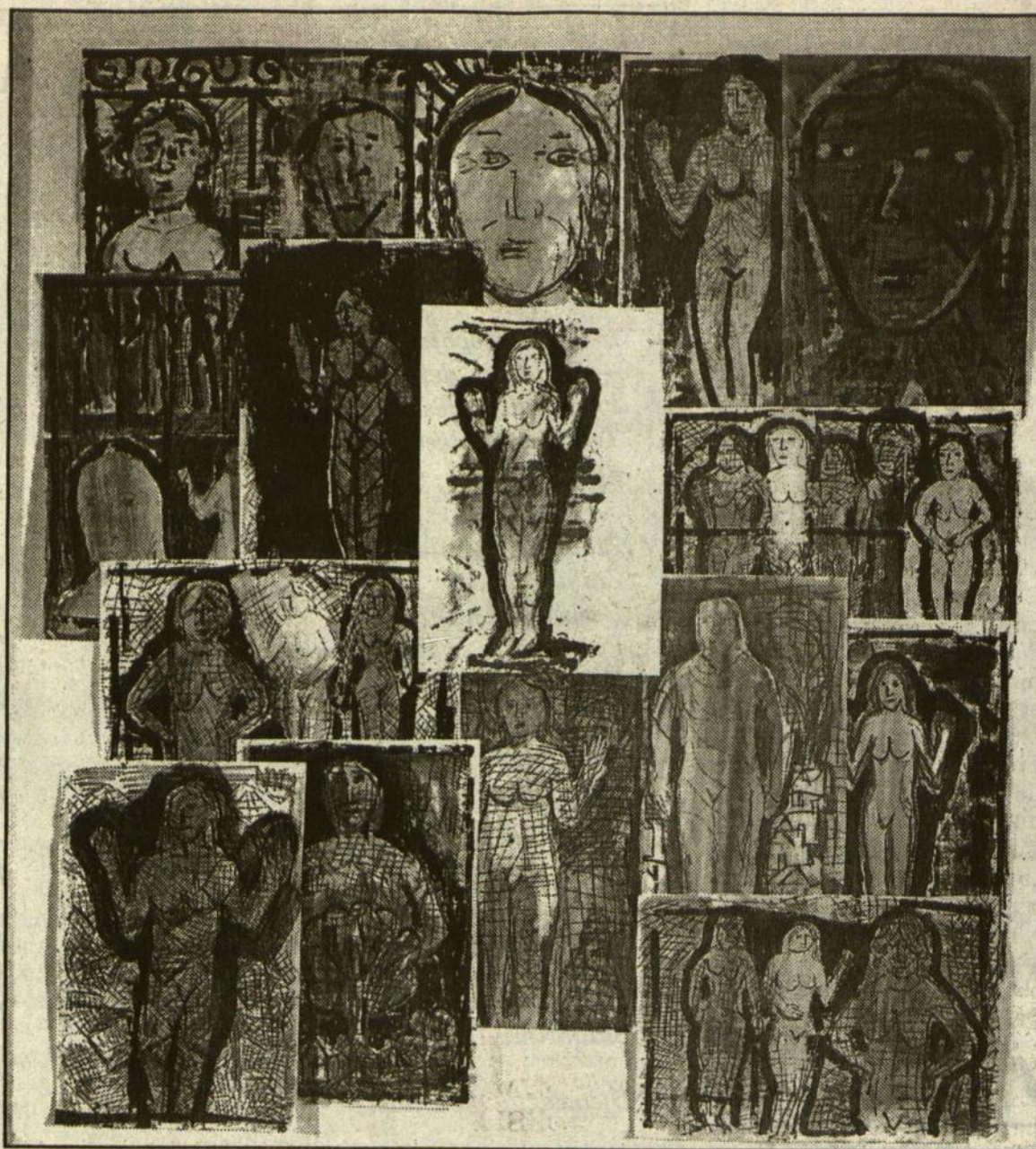
Susisiekiu su radio stotimi, paprašiau stoties viršininką, kad leistų technikams likti per naktį patalpose budėti, nes nežinau žmogus, kas tokioj situacijai gali nutikti. Leidimas gautas. Pagaliau galėsiu namuose kiek pailsėti. Tik įrašau dienyne: "Birželio 22 d., sekmadienį, Kauno radio stotis nutilo (tiksliau — prievartai nutildyta) 21 val. 50 min. vakaro..."

...Ir Balį, ir jo kartu gyvenantį draugą, irgi radiofono darbuotoją, prikelė kulkosvaizdžio kalenimas... Kipro Petrausko gatvė skubiai traukė sovietinę kariuomenę. Išlekusiems į gatvę vyrams buto šeimininkė pranešė: skambinė, kad Balys turi kuo skubiau vykti į radiofoną. Gatvėse susišaudymai. Šiaip ne taip pasiekus radiofoną, administracijos darbuotojas, o dabar ir pagrindinio įgaliotinis Balys Gražulis pasakė: Balys reikalingas kaip pranešėjas, kuris perskaitytų atsišaukimą į tautą ir praveistų visą programą. Ar sutinkąs padėti?

— Jeigu pagrindis mus globoja, manau ir mums būtų laikas prisidėti prie sukilimo. Duokit šautuvą, — sakė Balys Auginas, — ir eisiu sargybon prie vartų.

Tačiau Baliiui Auginiui svarbiausia buvo paruošti programą transliacijai, ją surežisuoti. Labai svarbu turėti gerą, uždegantį Manifesto tekstą, jį pasiskelbti ne tik lietuvių, bet ir prancūzų, vokiečių, anglų kalbomis. Balys pats apsiėmė išversti tekstą į prancūzų kalbą, prašė paieškoti kitų vertėjų, surasti lietuviškų karo dainų, gražių maršų, kurie sovietų buvo išbraukti iš muzikinių įrašų sąrašo. Ir svarbiausia: reikalingas Lietuvos himnas, nes jis lyg antspaudas ant Laisvės manifesto! "O! Juk reikalingas Kauno radio signalas!" Darbuotojai puola ieškoti. Pagaliau... Bet, deja, jis sugadintas, subadytas. Pats Balys išleikia į muzikos redakciją ieškoti lietuviškų maršų ir dainų. Vis tos, iš naujos placentosios "tėvynės"... Ir tik vienintelė užsilikusi lietuviška Karo mokyklos vyrų choro įdainuota plokštelė "Kur lygūs laukai..."

Programos rengėjas ir kartu diktoriaus Balys Auginas-Augustinavičius nutarė, kad ji ir bus puikiausias Kauno radiofono signalas. Bet himno nėra, nors visus kampus išgriozdė. Staiga Baliiui toptelėjo mintis,

Skulptoriaus Robert Sestok iš Detroit'o personalinė paroda bus atidaryta Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, ateinantį penktadienį, gegužės 8 dieną, 7-9 v.v. Dailininko kūrba buvo įvertinta JAV federalinės valdžios ir Michigan valstybės meno stipendijomis bei parodomis garsiose galerijose ir muziejuose. Čikagos ir apylinkių lietuvių kviečiami pirmą kartą susitikti su menininku ir pamatyti jo kūrinius. Paroda tęsis iki šių metų rugpjūčio 24 dienos. Muziejus atdaras kasdien nuo 10 v.r. iki 4 v. p.p.

...kad jis gali būti radiofono direktoriaus rašomojo stalo stalčiuje. Stalčius užrakintas. Išlaukus spyną, atsivėrė popierių kalnai. Tarp jų Balys rado voką su plokštele, ant kurios užrašyta Lietuvos himnas.

— Laikas pradėti, — pasakoja Balys. — Prašau, kad jungtų siųstuvą ir visus radio taškus (taip tada buvo vadinami garsintuvai, įmontuoti ir išbarstyti po visą miestą), kad gatvėse žmonės išgirstų mūsų transliaciją. O mano pašnekovas pasiūlia:

— Ar pasiutai, — dar ginkluoti rusų kariai su sunkveži-

miais zuja po miestą, o jūs norite mieste įjungti garsintuvus!

Bet pagaliau leidimas transliuoti yra. Liepiu technikams paruošti naują Kauno signalą, — "Kur lygūs laukai", ir einu į pranešėjų studiją. Uždaru duris. Pasiruošiu. Pagaliau užgirstu garsintuvo traškėjimą, — siųstuvą veikia. Nuo krūtinės nusirita milžiniškas laukimo akmuo. Pasigirsta Karo mokyklos kariūnų dainuojama "Kur lygūs laukai". Išsipildo mūsų troškimas — prabylam laisvės žodžiu. Susikaupiu lyg šventikas prieš apeigą ir pradėdu:

— Dėmesio! Dėmesio! Kalba

Laisvosios Lietuvos radijas.

Kaunas. Lietuva yra laisva! Po kreipinio pradėdu skaityti Manifestą. Lietuvos himnas nuskaubė kaip mūsų transliacijos Laisvės siela.

Baigdamas pasakojimą apie dël įvairių aplinkybių Lietuvai dar nepažįstamą poetą ir Laisvės šauklį Balį Auginą (Augustinavičių), rodos, girdžiu malonaus tembro jo baritoną su užslepta širdgėla tariant: "Jau niekada nebepamatysiu Lietuvos, — gydytojai kelionių nebeleidžia..."

minom apie genties išlikimo reikalą, lyg ir laukdamas jai išganingojo Pirmagimio (pagal Kristaus įvaizdį), po to pereina į egzodo ir tautos likimo rūpesčius ir rinkinį baigia kiek atsietom filosofinėm įžvalgom.

Gamtos lyrika čia artima animistinei sampratai. Poetas kuria taip, kad viskas daros gyva, ima reikštis ir veikti žmogiškai. Pasinaudojant gan įmantriais įvardžiais, sukuriamą vaizdą, kuri vietomis artėja į siurrealistinę išraišką:

Naktis pakabina dalgi,
Ant sidabrinės
Telefono vielos.
Kaimynystėje
Paklydęs katinas,
Užuodęs mėnesieną,
Pavirsta
Tarzaniška serenada.

(„Pusiaunaktis senamiesty“, p. 22)

Šiame knygos skyriuje yra ir gan subtilių, švelnių vaizdų iš gamtos gyvenimo, pradžioj lyg ir iš nežinomo pasaulio, vėliau jau su lietuviškais vietovardžiais. Jei Jurgis Baltrušaitis pagerbė ramunėlę, tai Balys Auginas neužmiršta ir pienės:

Pienės subrenda
Į žalsvą okeaną
Ir, pindamos
Gelsvas kasas,
Gundo
Šilkinį vėją.

(„Pabudimo pasazas“, p. 11)

Lietuvos gamta tolydžio vis labiau išaiškėja, kai prisimenama šv. Jono naktis, Krėvės skerdžiaus Lapino vėlė ir Dainavos smiltynai. (Beje, ne visai aišku, kodėl vienu rašoma Skardžius, kitur skerdžius, dar kitur kerdžius). Šalia gan įvairių įvaizdžių — kaip: žydinti daina, geltonkaskė pienė, šilkinis vėjas, basas vėjas, basakojis sapnas ir daugybės kitų pasitaiko ir koks groteskinio pobūdžio vaizdas („medžiai čiaudo žiedais“).

Be pasinėrimo į gamtą ir jos suasmeninimo, Balio Augino poezijoj žymią vietą užima genties (tautos) išlikimo problema, prisimenant jos praeitį ir dabartį.

Kai pasitraukiama svetur, virstama lyg skiedra, atitrūkusi nuo kamieno, lyg atvaja, nutrūkus nytimis. Kyla rūpestis dėl naujosios kartos svetur, kai „geroji žemė likus už marių“, šiaurėj. Čia į poetinę išraišką

Giedrius Subačius ir „Gyvieji turtai“

(Atkelta iš 2 psl.)

bibliografijose gana smulkiai aprašytos. Mes negalime taip išsiplėsti, kaip dar bibliografijos, ir taip plačiai aprašinėti. Nutarėme, kad reikia parodyti knygų ryšį su Lietuvos bibliografija. Prie kiekvienos knygos nurodomas bibliografijos tomas, puslapis, kur jos ieškoti, jei kas norėtų sužinoti apie leidinį daugiau. Žinoma, aprašas ten jau bus lietuvių kalba, bet specialistui gali tekti mokėti lietuviškai.

Tu čia iki šiol kalbėjai apie garsius žmones, kurie lankėsi bibliotekoje ir apžiūrinėjo tas knygas, apie pačios bibliotekos darbuotojus, komentavusius tą kolekciją. O kuo tas katalogas bus idomus paprastam skaitytojui, tarkim, kuris jį nusi-pirks, turės ar pamatys?

Katalogas turėtų sudaryti tam tikrą senų lietuviškų, lituanistinių bei prūsistinių knygų vaizdą, jis reprezentuos senąją lietuvių (baltų) kultūrą, kurios yra ir čia, Čikagoje. Ta kultūra neprasidėjo tik su knygomis, kurias pirmieji devynioliktojo amžiaus emigrantai atsivežė į Ameriką. Katalogas bus skirtas ir apskritai kiekvienam, kuris tiesiog domisi knygomis, knygų istorija. Ir nemokslininkui tai turėtų būti įdomu. Manau, kad kiekvienam Amerikos lietuviui tokia knyga bus tam tikras pasididžiavimo dalykas, iš jo daug kas sužinos, kad yra toks rinkinys, svarbus ir lietuviams, ir nelietuviams.

Ačtū Tau už pokalbį ir dėkui Tau Tavo darbuose.

Ačiū ir Jums.

įsiterpia daugiau šukių ir raginimų:

Sūnau,
Genties volungėlė,
Giedok generacijos medyje,
Gyvenk gyvosios giesmės
žodyje —
Sapnuok sentėvių darbus.

(„Žydintiai sėklai“, p. 92)

niškas šešėlis, o jo likimas — virsti „garu debesyse“. Bet kūryba žada nemarumą:

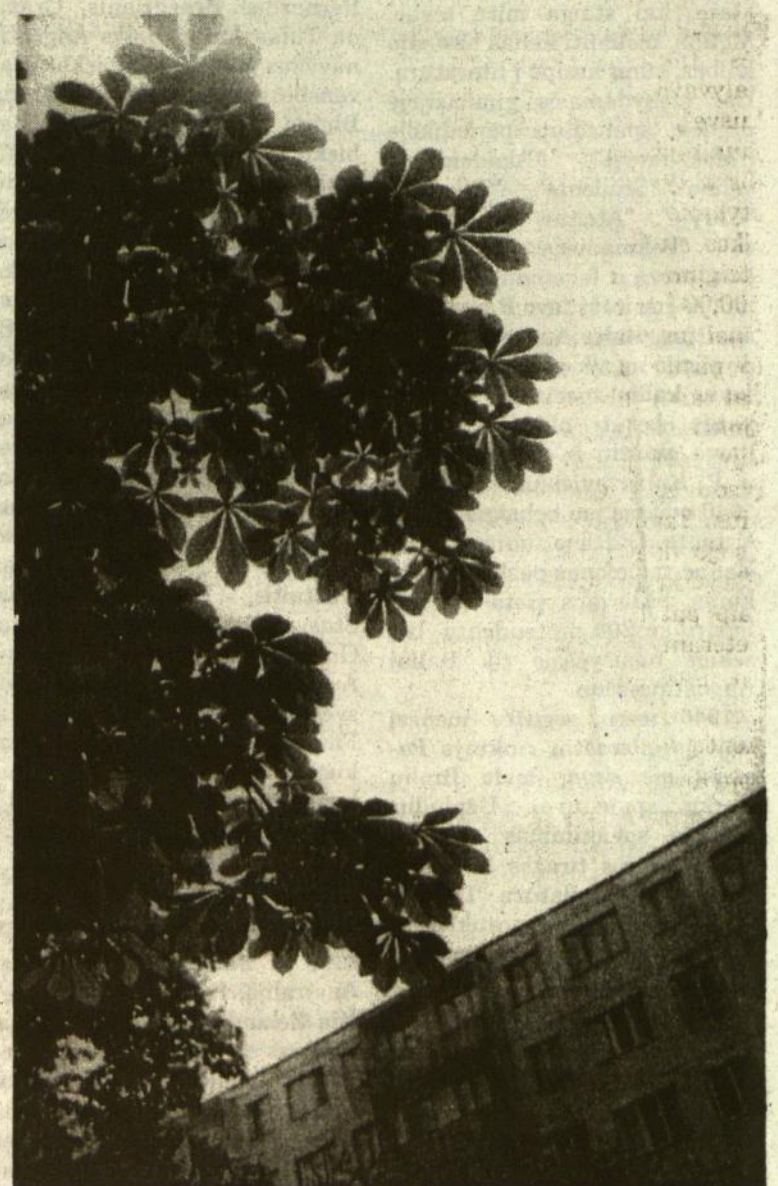
O, dainos —
Širdies paklydę dukros —
Jūs mano žemiškas
Paminklas:
Kaip nuostabiai
Jūs giedate
Mano svajonių
Nemarumą.

(„Paminklas“, p. 135)

Rinkinys parašytas laisvais ritmais („verlibrais“), vietom perpintas rimuotais intarpais. Vienintelis tradicine forma parašytas eilėraštis „Neišlikimybė“ (p. 48). Bet ir „verlibras“ kurtas su tam tikrais apmatais ir ataudais.

Knygą išleido „Tėvynės garsai“ Cleveland'e, Ohio, 1979 metais.

(Iš Alfonso Tyruolio knygos *Pažintis su rašytojais ir knygomis* (Antroji knyga, pp. 61-63). Kaunas: Spindulys, 1997).

„Pavasaris“

Ričardo Šileikos nuotrauka

IKURTAS DAR VIENAS KINO TEATRAS SU STEREO GARSU

Klaipėdos Herkaus Manto gatvėje esančiam „Kapitolijaus“ kino teatre sumontuota „Dolby Stereo Surround“ garso

sistema. „Dolby Stereo Surround“ sistema, kai žiūrova iš visų pusių apgaubia natūralūs garsai ir jis pasijunta ekrane vykstančių įvykių centre, seniai naudojama visame pasaulyje.